

Overgang fra barnehage til skole

- Inkludering av foreldre i overgangen

Av

Lill Anita Steigedal

Kandidatnummer: 512

Veiledere: Merete Moe & Tora Landrø

Bacheloroppgave

Hovedmodell

Fordypning: Organisasjon og ledelse

Dronning Mauds Minne Høgskole

Trondheim, 23.04.2013

Innholdsfortegnelse

Sammendrag av oppgaven	2
Innledning.....	3
Metode.....	4
Samfunnsvitenskapelig metode.....	4
Intervjuguiden	5
Utvalg av informanter	6
Informantene	6
Intervjuene.....	7
Bearbeiding av data fra intervjuene	7
Vurdering av metodevalget mitt.....	8
Teori	10
Overgang fra barnehage til skole	10
Hva er en overgang?.....	10
Rolleendring	10
Foreldres tanker.....	11
Holdninger og forventninger til skolestart	12
Samarbeid og inkludering	14
Foreldresamarbeid før og nå.....	14
Trygghet	16
Hva sier lovverket og forskriftene?	16
Kommunal plan, NN Kommune	17
Utfordringer.....	18
Resultat / Drøfting.....	19
Hva er samarbeid og inkludering?	19
Samarbeid; med utgangspunkt i den kommune planen.....	21
Foreldres holdninger og forventninger.....	23
Trygghet og sosial tilhørighet framfor faglig engasjement.....	25
Informasjonsutveksling fra barnehagen til skolen	26
Rolleendring	27
Utfordringer.....	27
Hvilke erfaringer har du med å inkludere foreldre i overgangen?	28
Avslutning	30
Referanseliste	32
Vedlegg 1	36
Vedlegg 2	41
Intervjuguide	41
Vedlegg 3	42

Sammendrag av oppgaven

Resultat fra intervjuene viser at barnehagen og skolen har gode erfaringer med å inkludere foreldre i overgangsprosessen fra barnehagen til skolen. Det kommer frem at samarbeidet har blitt bedre og bedre etter at NN Kommune utarbeidet en kommunal plan for overgang fra barnehage til skole (Vedlegg 1). Planen inneholder klare ansvarsområder for barnehagen og skolen, og inneholder progresjonsplaner som går over flere år. Videre jobbes det med å ”Sikre en tilfredsstillende informasjonsflyt mellom ansatte i barnehagen og skolen og mellom ansatte og foreldre/foresatte.” (Prosjektgruppa i NN Kommune, 2011:1). Ut fra dette kan det sies at målet med planen stemmer overens med barnehagens – og skolens erfaringer med å inkludere foreldre i overgangen.

Jeg ble interessert i temaet da vi var i grunnskolepraksis. Å møte veldig få foreldre i løpet av hele praksisen, i motsetning til å møte foreldre to ganger daglig, ga meg interesse for hvordan foreldre medvirker og medbestemmer i overgangen. I den forbindelse er det nødvendig å starte når barna går siste året i barnehagen. Derfor er denne oppgaven bygd på foreldreinkludering fra barnas siste år i barnehagen og til etter deres skolestart.

Min forståelse av temaet tilsa at det var lite inkludering av foreldre, med utgangspunkt i at jeg ikke møtte mange foreldre i grunnskolepraksisen. Mine tanker var at foreldre ble mindre inkludert i skolen, da det oftest er kun formelt samarbeid der, og at overgangen ble styrt av fagfolkene. At dette var en prosess og et pedagogisk opplegg som foregikk mellom de aktuelle barnehagene som sogner til samme skole. På den måten ble det interessant å finne ut hvilke erfaringer barnehagen og skolen faktisk har med foreldreinkludering.

Resultatet ble noe annet enn min forforståelse. Gjennom intervjuene fikk jeg inntrykk av at barnehagen og skolen var godt samkjørte, og at informantene var enstemmige om at foreldreinkluderingen var god. Og spesielt god etter at de nå forholder seg til en bestemt plan. Planen gjør det lettere å opprettholde intensiteten - og utførelsen av arbeidsoppgaver på en slik måte at overgangen skal bli bra for barna og foreldrene.

Forskningsprosessen motbeviste mine tanker angående foreldreinkluderinga. Mine tanker var at de ikke ble inkludert, og at det var lite formell inkludering av foreldre, da jeg ikke så mange foreldre i skolen.

Innledning

Denne oppgaven omhandler temaet overgang fra barnehage til skole. Jeg fikk interesse for temaet i forbindelse med grunnskolepraksisen. Det var spennende å se hvor flinke- og selvstendige elevene i 1.klasse var, der de satt ved pultene sine og fulgte med på undervisningen. I samme praksis ble jeg overrasket over hvor få foreldre/foresatte (heretter kalles de foreldre) jeg møtte. Dette ble sammenlignet med antall foreldre jeg treffer gjennomsnittelig to ganger daglig i barnehagen. Hvordan kunne samarbeidet fungere, var spørsmål jeg stilte meg selv. I forhold til samarbeidet, tenkte jeg på det uformelle samarbeidet gjennom den daglige kontakten og det formelle samarbeidet gjennom ulike typer møter.

Min førforståelse tilsier at det er lite inkludering av foreldre i overgangsprosessen, nettopp på bakgrunn av de erfaringene jeg fikk i grunnskolepraksisen. Gjennom intervju- og resultat- og drøftingsdelen vil jeg forsøke å finne ut om min førforståelse stemmer overens med de svarene jeg får fra informantene.

Min problemstilling er **Hvilke erfaringer har barnehagen og skolen med inkludering av foreldre i overgangen?** For meg blir dette et naturlig spørsmål å stille ettersom jeg fikk inntrykk av at det foregår mye mindre uformelt samarbeid på skolen, enn hva jeg vet det gjør i barnehagen. Jeg tenker at denne problemstillingen er relevant i dag, fordi kommunen informantene jobber i, har utarbeidet en kommunal plan (vedlegg 1) for overgang fra barnehage til skole, der ansvarsfordelinger mellom hver profesjon er nedfelt. Av den grunn blir det naturlig å stille spørsmål til hvordan foreldre inkluderes i dette.

Jeg har valgt å avgrense oppgaven ved å trekke foreldreperspektivet inn som teori. Dette gjør jeg for at oppgaven ikke skal bli for stor, og for å få fokusere på barnehagens og skolens erfaringer med foreldreinkludering. I idemyldringsperioden tenkte jeg å intervju noen foreldre i tillegg til styrer, pedagogisk leder og førstetrinns lærer, men dette gikk jeg bort i fra, da oppgaven raskt kunne blitt skjøvet bort på noe annet enn hva jeg var ute etter. Derfor leste jeg meg opp på relevant teori angående foreldre og deres samarbeid – og forventninger til samarbeid med barnehagen og skolen, og brukte dette i teoridelen. På den måten ligger fokuset på det jeg er ute etter, å finne ut hvordan foreldreinkluderingen foregår i den aktuelle kommunen.

Metode

Jeg har valgt temaet overgang fra barnehage til skole, da dette virket interessant å fordype seg i. Bakgrunnen for valg av tema kom etter vår praksisuke i 1.klasse på NN barneskole. Under praksisen møtte jeg kun 3-4 foreldre i løpet av *hele uka*, mens jeg i barnehagen møter *alle* foreldrene to ganger *daglig*. Dette skapte mange tanker rundt foreldresamarbeid, uformelt og formelt. Av den grunn ble jeg interessert i å finne ut hvordan foreldrene inkluderes, i og med at jeg møtte så få foreldre i grunnskolepraksisen. Dette ga grunnlag for min problemstilling som er:

Hvilke erfaringer har barnehagen og skolen med inkludering av foreldre i overgangen?

”Å bruke en metode, [...], betyr å følge en bestemt vei mot et mål.” (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010:29). Metode kan ses på som et verktøy for å få svar på spørsmål. For at metodebruken skal bli mest mulig valid, bruker jeg ei problemstilling som utgangspunkt. Ved å lese teori og å intervju informanter ut fra den aktuelle teorien, kan intervjuet, som metode, være med på å gi svar på problemstillingen. Som Johannesen, Tufte & Christoffersen (2010:30) skriver, må forskeren ha belegg for sine konklusjoner. Det må være mulig å vise til intervjuer, observasjoner eller spørreskjemaer for å trekke konklusjoner.

Samfunnsvitenskapelig metode

I følge Johannesen, Tufte & Christoffersen (2010:29), handler samfunnsvitenskapelig metode om hvordan gå fram for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan dette analyseres og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold. Videre hevder Johannesen, Tufte & Christoffersen (2010:29) at selve metodelæren handler om å finne svar på om våre antakelser stemmer overens med den sosiale virkeligheten eller ikke. For å kunne sannsynliggjøre om antakelsene er sanne, brukes metoder. Her skilles det ofte mellom to hovedmetoder. Kvantitativ- og kvalitativ metode.

”Begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte.” (Dalland, 2012:111). Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode i oppgaven, fordi det er en metode som kan gi gode beskrivelser og datainnsamlinger (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010:135). Som Dalland (2012:113) skriver handler kvalitative metoder om å kunne gå i dybden av oppgaven, samtidig som datainnsamlingen skjer med nærhet til det aktuelle feltet. Til slutt skriver Dalland (2012:113) at kvalitative metoder gir muligheter til et jeg-du-forhold mellom forskeren og informanten.

Innenfor kvalitativ metode har jeg valgt å bruke intervju med intervjuguide (Vedlegg 2). Dette er en samfunnsvitenskapelig metode som handler om ”å samle inn, analysere og tolke *data* [..]” (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:29). I en samfunnsvitenskapelig metode er man opptatt av mennesker og samfunn (Larsen, 2007:17). Jeg er opptatt av å finne ut hvilke erfaringer barnehagen og skolen har med å inkludere foreldre i overgangsfasen fra barnehage til skole.

I kvalitative metoder, som i intervju, møtes forskeren og informanten ansikt til ansikt. Forskeren har mulighet til å gå mer i dybden av spørsmålene sine, ved å stille oppfølgingsspørsmål. Dette gjøres for å få en helhetlig forståelse av det informanten mener, og samtidig kunne gå mer i dybden av oppgaven, som Dalland (2012:113) skriver. På den måten blir det større sannsynlighet for å få god validitet i oppgaven (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:70). Validiteten forteller hvor gyldig svarene fra intervjuet er (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:70).

Ulemper ved kvalitative metoder er at de sjeldent kan generaliseres, fordi det blir brukt for få informanter til at deres svar kan gjelde for alle. En annen ulempe ved kvalitative metoder er reliabiliteten i oppgaven. Reliabiliteten ses på som hvor pålitelig dataene er (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:40). I følge Johannessen, Tufte & Christoffersen (2010:27) hender det at informanten ikke svarer ærlig, men svarer det de tror forskeren vil høre. Skjer det, blir informasjonen man mottar helt verdiløs.

Jeg valgte å gå bort fra kvantitativ metode fordi jeg kan gå glipp av så mye relevant informasjon. Samtidig kan det være vanskeligere å sikre validitet med kvantitative undersøkelser, da spørsmålene gjerne blir mindre relevant for problemstillinga, enn først antatt (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:25). I tillegg er det mindre sjanse for å stille oppfølgingsspørsmål noe jeg anså som relevant for å gå mer i dybden av problemstillingen.

Intervjuguiden

Jeg valgte å bruke intervju med intervjuguide til oppgaven min (Vedlegg 2). ”Vi forsøker å få mye informasjon (data) om et begrenset antall personer – betegnet som *informanter*.” (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010:104). Ved å bruke intervjuguide, fikk jeg formulert spørsmålene ut fra problemstillingen min, for å få svar på dataene jeg var ute etter. Dalland (2012:167) skriver at intervjuguiden er samtaleformen gjennom intervjuet, og at den er til hjelp for å huske de temaene som skal tas opp.

Jeg skrev ned spørsmål ut ifra temaer jeg har lest om og som jeg mener var relevante for problemstillingen min. Med god tilbakemelding fra mine veiledere, fikk jeg formulert gode - og åpne spørsmål. Jeg valgte å dele intervjuguiden inn i temaer, for å skape en god struktur. Jeg brukte samme intervjuguide til intervjuene i barnehagen og på skolen.

Utvalg av informanter

”Valget av intervjupersoner avhenger av hva du ønsker å vite noe om. Ved å velge personer som du mener har bestemte kunnskaper eller erfaringer, gjør du et *strategisk valg*.” (Dalland, 2012:163). Jeg valgte å intervju tre personer til oppgaven. Dette er en styrer, en pedagogisk leder og en førskolelærer i første klasse. Jeg valgte akkurat dem, fordi kommunen har utarbeidet en egen plan for overgang fra barnehage til skole, og to av informantene har vært med å utarbeide denne, mens den tredje har brukt den i praksis. Av den grunn har alle tre god kjennskap til planen. På den måten kan det sies å være et strategisk valg (Dalland, 2012:163). Styrer har det overordna ansvaret for organiseringa av overgangsprosessen i barnehagen, pedagogisk leder har det pedagogiske ansvaret i barnegruppa og med foreldregruppa, mens førstetrinns lærer tar i mot barna og foreldrene på skolen – sammen har de et felles ansvar for å tilrettelegge for overgangen fra barnehage til skole.

Jeg kontaktet informantene i forbindelse med grunnskolepraksisen min og barnehagepraksisen min. Der leverte jeg ut en skriftlig invitasjon til informantene. Alle tre ville delta. Jeg valgte å gi ut intervjuguiden på forhånd, for å gi informantene mulighet til å forberede seg til intervjuet. Jeg tenker at det kan ha betydning for de svarene jeg får. Å få tid til å tenke seg om, og forberede seg på, kan være positivt med tanke på validiteten i oppgaven. Som Larsen (2007:26) skriver, kan man sikre god validitet, ved å ha mulighet for oppfølgingsspørsmål, og det å gå dypere inn i de svarene man får. En ulempe ved å gi ut intervjuguiden på forhånd er at informanten formulerer svar de tror jeg *vil* høre. Dette vil ha stor påvirkning for de svarene man får.

Informantene

Informant A er styrer i en barnehage i en liten kommune i Sør-Trøndelag. Styreren har grunnutdanning som førskolelærer. Har senere tatt ledelsesutdanning og har gått på styrerskole. Styreren har vært styrer i barnehagen siden dens oppstart i 2006, men har yrkesmessig erfaring fra barnehagesektoren siden 1978.

Informant B er førskolelærer i første klasse på en barneskole i samme kommune. Førstetrinns læreren har grunnutdanning som førskolelærer, der utdanninga ble tatt desentralisert fra 1994-1997. Har tatt videre utdanning i spesial pedagogikk, for så å ta PAPS1 og PAPS 2 (pedagogisk arbeid på småskoletrinnet) for å jobbe i grunnskolen. Førstetrinns lærer har jobbet ved skolen i 16 år, og har i tillegg til grunnskoleerfaring, også erfaring fra barnehagesektoren fra før - og under utdanninga si.

Informant C er pedagogisk leder i en barnehage fra samme kommune. Pedagogisk leder var ferdig utdannet i 1998, og har jobbet i yrket i 13 år. Ved den aktuelle barnehagen, har pedagogisk leder jobbet i 8 år.

I resultat- og drøftingsdelen, blir informantene kalt etter deres profesjonsroller.

Intervjuene

Jeg startet intervjuene med å gjennomgå samtykkeerklæringen. Dette for å tydeliggjøre at deres deltakelse var frivillig, og at de hadde mulighet til å trekke seg hvis ønskelig.

Intervjuene ble spilt inn på lydopptaker. Jeg hadde lånt en MP3-spiller fra biblioteket på skolen, så i forkant av intervjuene, holdt jeg et prøveintervju. På den måten fikk jeg se hvordan MP3-spilleren fungerte, at den spilte inn intervjuet og at det ble lagret.

Jeg valgte å notere skriftlig, i tillegg til å bruke lydopptaker. Dette viste seg å være gull verdt, da ingen data fra intervjuet med styrer ble lagret på MP3-spilleren. Selv om intervjuet ikke ble lagret, hadde jeg notert ned hovedpoengene fra intervjuet. Samtidig var informant A positiv til at jeg kunne komme tilbake for å få nye svar hvis noe ble uklart. Selv om Johannessen, Tufte & Christoffersen (2010:147) hevder at "Å skrive notater er et alternativ når det ikke er mulig eller ønskelig å bruke båndopptaker.", valgte jeg å bruke det som en sikkerhet til meg selv, i forhold til tekniske problemer. På andre og tredje intervju, brukte jeg MP3-spilleren, samtidig som jeg noterte. I tillegg hadde jeg en ekstra lydopptaker som back-up, for å være sikker på at innholdet i intervjuene ble fanget opp. Hvert intervju varte i ca 1 time.

Bearbeiding av data fra intervjuene

Etter intervjuene, ble all data transkribert inn på datamaskinen. Dette gjorde jeg for å få skrevet ned all relevant data til problemstillingen min, og for å forenkle videre arbeid. Dette stemmer overens med det Dalland (2012:179) skriver, der "En vanlig måte å bearbeide intervju på, er å skrive ned ord for ord det som er sagt." Dette tok forholdsvis lang tid, da det

ble sagt utrolig mye i intervjuene. Dataene ble oversiktelige fordi jeg delte de inn i fargekoder, med utgangspunkt i spørsmålene i intervjuguiden. Bearbeidinga var effektiv, da jeg raskt kom i gang med resultat- og drøftingsdelen. Samtidig fikk jeg følelsen av å repetere intervjuet en ekstra gang, noe som var veldig greit med tanke på det videre arbeidet.

Vurdering av metodevalget mitt

Jeg valgte å bruke kvalitativ metode, intervju med intervjuguide for å ha en samtale mellom meg og informantene, der det var muligheter for oppfølgingsspørsmål. Samtidig valgte jeg å levere ut intervjuguiden på forhånd. Dette viste seg å fungere godt. Da jeg kom til intervjuet hadde alle informantene forberedt seg, ved å gå gjennom spørsmålene og det var notert stikkord til hvert spørsmål. På den måten kunne vi diskutere utover selve spørsmålet, og jeg fikk tak i mye informasjon jeg anså som relevant for min oppgave. Derfor anser jeg det som en fordel å gi ut intervjuguiden på forhånd.

Denne oppgaven kan ikke generaliseres, da det er en liten oppgave med få informanter. Som Larsen (2007:36) skriver, ses generalisering på som at slutningene i oppgaven gjelder for flere enn de som har deltatt. Eller som Johannessen, Tuft & Christoffersen (2010:231) skriver, at generaliseringa konkluderes ”med at resultatet i utvalget også gjelder for hele populasjonen.” I stedet kan denne oppgaven ses på som et forslag til hvordan barnehagen og skolen kan inkludere foreldre i overgangsprosessen på en best mulig måte, som er positiv for dem, for barnehagen, for skolen og for barna.

Jeg er fornøyd med intervjuguiden min, da jeg mener den dekte problemstillingen min. Jeg ser i ettertid at det hadde vært hensiktsmessig å lage en egen guide- eller omformulere noen av spørsmålene til skoleintervjuet, da jeg oppdaget hvor barnehageformulert den var. Jeg hadde referert til Rammeplanen (2011) og ikke til Kunnskapsløftet (2012), noe som skapte litt forvirring i forhold til hva jeg ville ha svar på. Av den grunn tenker jeg at det kanskje var en fordel at førstetrinns læreren var utdannet som førskolelærer, da hun hadde god kjennskap til Rammeplanen. Videre anså jeg viktigheten av å notere selv om jeg brukte båndopptaker, da tekniske problemer lett oppstår. Samtidig valgte jeg å bruke informantenes sitater i resultatdelen, for å gi leseren en opplevelse av å høre *informantenes* ord, og ikke bare mine gjenfortellinger. Jeg mener at dette skaper mer liv i oppgaven.

Jeg velger å legge ved utklipp fra den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole som vedlegg 1, da den har stor betydning for oppgaven og resultatet fra intervjuene. Jeg

velger å ta bort navn på representantene som har utarbeidet planen og jeg tar bort navnet på kommunen, for å ivareta anonymiseringa som jeg formidlet i samtykkeerklæringa i forkant av intervjuene.

Teori

Overgang fra barnehage til skole

De fleste barn i dag har gått i barnehage før de begynner på skolen. Fra barnehagen har barna med seg kunnskaper, ferdigheter og erfaringer inn i skolehverdagen. Dette er en del av st.mld. nr 41 (2008-2009), som tilsier at pedagogikken i barnehage og i skole skal bygge på hverandre og forutsette helhet og sammenheng. For at dette skal kunne foregå på best mulig måte, kreves det at barnehagen og skolen har et godt samarbeid for overgangen (Larsen (2000) i Haugen, 2000:426). Å sørge for at barna får en trygg og god overgang fra barnehage til skole, anses som veldig viktig, da overganger til noe nytt og ukjent tar mye tid og stor plass i barnas liv. For noen barn er det en større utfordring enn for andre, og i enkelte tilfeller kan overgangen oppleves som traumatisk for barna. I følge Rammeplan (2011) skal barnehagen samarbeide med skolen for å tilrettelegge barnas overgang. Overgangen skal være trygg for barna, og gi gode opplevelser i møtet med det ”nye”.

Hva er en overgang?

Kontinuerlig opplever mennesker overganger. Dette kan være ulike overganger, og de kan ha ulike omveltninger for oss. Noen overganger er ganske små, mens andre overganger er store. Overgangen fra barnehagen til skolen ses på som en stor overgang. I følge Kunnskapsdepartementet (2008), er det en av barnas største overganger i livet.

Hvor lenge foregår overgangen? Som nevnt ovenfor, har vi ulike tanker til hva en overgang er. Dette avhenger fra perspektivet overgangen ses fra. Er overgangen kun en forberedelse *før* skolestart; anses overgangen fra barnehage til skole som en del av det siste året i barnehagen, der femåringene skal bli skolemodne, eller varer overgangen også *etter* at barna har startet i første klasse? Kan overgang også ses på som *tilvenning* i skolen etter skolestart?

Rolleendring

I følge Larsen (2000:426) handler overgangen fra barnehage til skole mye om roller og rolleendring. Barna går ut av en rolle og inn i en annen rolle ved skolestart. I tillegg til å inneha en ny rolle, handler det om å forlate en institusjon og gå inn i en annen. Selv om barna allerede har mange ulike roller fra barnehagen, handler overgangen gjerne om endring i én av de rollene. Av den grunn må overgangen ses i samsvar med alle de ulike rollene barnet har

(Larsen, 2000:427).

Hva er en rolle? En rolle er summen av forventninger som stilles til en person (Larsen & Slåtten, 2010). Hva er rolleendring? Det stilles andre forventninger til barnet. Det vil si at når barnet starter på skolen, forventer lærer at barnet går inn i rolle som elev. Samtidig skjer det en ubevisst sosialisering, ved at lærer ønsker at eleven skal inntre elevrollen. Denne sosialiseringsprosessen forutsetter at barnet internaliserer normer og verdier det står overfor (Larsen & Slåtten, 2010). Foreldre går også inn i nye roller. Fra å være en aktiv del av det uformelle – og det daglige samarbeidet med barnehagen, blir de etter barnas skolestart mer tilbaketrukket i det uformelle samarbeidet med skolen. Rolleendringa fører til et mer formelt samarbeidsperspektiv mellom foreldre og skolen.

Foreldres tanker

I følge flere foreldre, er det en stor overgang for dem at barna starter på skolen. Det er mange nerver, spenninger og forventninger til å få skolebarn i huset. Forventningene er ulike. Foreldre er spent på hvordan overgangen fra å ha mye "frilek" til å skulle sitte ved pultene sine over lengre tid, blir for barna. De har forventninger og tanker om at det blir mindre voksentetthet i skolen enn i barnehagen. Andre er spent på hvilken informasjon barnehagen videreformidler til skolen i forhold til deres barn. Får barnet starte med blanke ark, eller får de "merkelapper" allerede fra første dag på skolen, er tanker foreldre har (dialog med foreldre i praksisbarnehagen, februar 2013). Rammeplan (2011:59) skriver om informasjonsutveksling. "Dersom barnehagen skal gi skolen informasjon om enkeltbarn, skal foreldrene samtykke i dette. Foreldrene må få innsyn i og innflytelse på informasjonsutvekslingen." På den måten blir kun relevant informasjon for skolen, i forhold til planlegging og tilrettelegging, videreført fra barnehagen.

Foreldre har mange forventninger til hva en overgang er. For foreldre ses overgangen på som en periode der gjensidig informasjonsutveksling til hverandre (skolen, barnehagen og hjemmet) er grunnleggende (Lillemyr, 2011:232). Hvilke forventninger har barnehagen til overgangen og hvilke forventninger har skolen til overgangen? I følge Læreplanverket for Kunnskapsløftet, i Lillemyr (2011:231), står det skrevet at "barneskolepedagogikken fortsatt skal bygge på en integrering mellom førskolepedagogikken og skolens pedagogikk. En slik pedagogikk forutsetter et samarbeid mellom barnehage og skole som grunnlag." Her får en innblikk i *noe* av forventningene de to institusjonene har til hverandre. Ut fra dette kan en si at

en overgang er et vidt begrep som brukes på ulike måter, avhengig av hvilke personer som bruker dem (Lillemyr, 2011).

Ved å se tilbake på historikk omkring barnehagens utvikling, har den gjennomgått flere overganger. Reform 1997 tilsa at 6-åringene skulle inn i skolen (Regjeringen, 1996). Her var grunnlaget at undervisninga skulle være lek-preget. Læring gjennom lek. Barnehagen var opptatt av at femåringene skulle være fem år, og ikke bli skolemodne i barnehagen. Samtidig skulle det være førskolelærere i 1.klassen i tillegg til allmennlærere. (Moe, 2013). I 2006 ble barnehagen overført til Kunnskapsdepartementet, noe som også var en overgang. Nå ble det mer fokus på læring allerede i barnehagen. I dag skal femåringene være skolemodne og barnehagen bedriver skoleforberedende aktiviteter. En førskolelærer kan heller ikke jobbe i 1.klasse i dag, uten å gå på lærerhøgskole. Overgangen fra barnehagen til skolen kan for noen være en ekstra påkjenning, da undervisninga på skolen har mindre rom for lek-preget læring. Dette da mye lærestoff skal gjennomgås i løpet av hvert skoletrinn. Dette viser en liten bit av hvilke overganger barnehagen og skolen har opplevd de siste 15-20 årene.

Holdninger og forventninger til skolestart

Hvordan barnet internaliseres i skolen, avhenges av hvordan foreldrenes holdninger til skolen og til læring har vært, og fortsatt er. Dette vil føre til at barna har ulike erfaringer med overgangen fra barnehagen til skolen. Allikevel finnes det noen fellesstrekk for hva de gjennomgår og møter. Både barnehagen og skolen er pedagogiske institusjoner som har flere felles vektlegginger. Begge institusjonene skal arbeide i samarbeid med barnets hjem og barnet skal få gode utviklingsmuligheter (Larsen, 2000:428). Videre skriver Larsen (2000:435) at en kombinasjon mellom pedagogikk i barnehagen og i skolen skal være med på å gi barna en bedre skolestart, og at samarbeidet mellom foreldre og fagpersoner fra barnehage og skole skal sørge for at barna har det trygt og godt i barnehagen, i overgangsprosessen og ved skolestart. Samarbeidet står nedfelt i både Rammepplanen (2011) og i Kunnskapsløftet (2012), og det skal være en betydelig del av alt pedagogisk arbeid.

Av den grunn blir det naturlig å stille seg spørsmål angående foreldrenes og fagpersonenes forventninger til samarbeid. Har foreldre og fagpersoner ulike forventninger til hva samarbeidet handler om og til hvordan det skal fungere for at det kan kalles et godt samarbeid? Hvilke forventninger har foreldre til barnehagen? Til skolen? Og ikke minst -

hvilke forventninger har foreldre til prosessen i overgangen mellom barnehage og skole? Får de medvirke/medbestemme i denne prosessen? Tilslutt kan vi spørre om overgangen er en stor omstilling også for foreldrene, og ikke bare for barna? (Larsen, 2000:437).

I barnehagen medbestemmer foreldre, både formelt og uformelt. Formelt via møter, foreldresamtaler, foreldreråd og samarbeidsutvalg, og uformelt via den daglige kontakten ved hente - og bringesituasjoner i barnehagen. På den måten har det alltid vært tid og rom for å medvirke og påvirke barnehagens pedagogiske innhold. I skolen har elevene et større selvstendighetsansvar, og mange av barna blir kjørt til skolens parkeringsplass, tar buss eller går til skolen, uten videre følge av foreldre. Dette skaper mindre "gratis-muligheter" til de uformelle medbestemmelsene og samarbeidsrelasjonene med skolen enn det som finnes i barnehagen. Kan dette ses i samsvar med Skram (1995:17) som skriver at "For foreldre som har gått ut og inn av barnehagen og hatt dagleg kontakt med dei tilsette i årevis, kan møtet med skulen bli eit sjokk."? Skolens formelle samarbeid med foreldrene foregår oftest gjennom foreldremøter og foreldresamtaler. Mange skoler har opprettet egne opplegg for «det daglige samarbeidet mellom hjem og skole.» Dette skjer via elevenes meldingsbøker, der foreldre og lærere kommuniserer. På den måten vil de miste det gode uformelle samarbeidet de får gjennom den daglige kontakten.

I følge Lillemyrs (1998) undersøkelser i Larsen (2000:437), forventer skolen at foreldre viser engasjement for barnas skolegang, men samtidig vises det at foreldre ikke får engasjere seg så mye som ønskelig på grunn av tidspress og manglende kapasitet. Med andre ord blir det kun plass til nødvendig informasjon. Dette fører videre til at foreldrene i liten grad kan være med på å medvirke og medbestemme på skolens pedagogiske innhold, som de ofte får gratis gjennom det uformelle samarbeidet (Larsen, 2000:438). Ut fra dette stiller jeg spørsmål på hvordan foreldrene får inkludert seg i overgangsprosessen fra barnehage til skole for deres egne barn? Skal vi tro Malmo & Stemshaug (2002:28-29) har det gradvis skjedd en utvikling i samarbeidet med hjemmet, der foreldrenes innspill og meninger anses som verdifulle for barnas beste. Hvis vi samtidig ser på Skram (1995:18), så hevder han at "Foreldre i skulen får som i barnehagen høyra at det er fint om dei kan delta aktivt med tankar og idear. [...] Men ynskjer eigentleg skulen det?" For barnets beste er det viktig med et formelt-, men også med et uformelt samarbeid mellom foreldre og barnehage/skole. Dette kan ses i samsvar med Larsens- (2000:420-421) og Hyrve & Sataøens (2006) betegnelse av sosialiseringsblomsten,

der samarbeid mellom foreldre og fagpersoner er viktig i barnas overgangsprosess. Det handler mye om foreldrenes holdninger til skolepedagogikken og hvor åpne skolen er for foreldremedvirkning.

Samarbeid og inkludering

I følge Hoås Moen (2006:16) anses samarbeid som en ”interaksjon og innsats fra flere aktører omkring felles mål og oppgaver.” I denne oppgaven handler samarbeid om et samspill mellom barnehage, skole og hjemmet. Dette samarbeidet har som fokus å trygge barna på overgangen fra barnehage til skole. I følge Haug (1981) i Glaser Holthe (2003:103) har barnehagen mange gode tradisjoner på å samarbeide med barnets hjem. Dette består av det formelle samarbeidet som skjer via foreldresamtaler og foreldremøter, og via det mer uformelle samarbeidet ved foreldrekafe, hente- og bringesituasjoner, dugnader og arrangementer der de møtes.

Eeva Huttunen (1988) i Bø (2011:104) har forsket på samarbeidet mellom hjem og institusjon om dets betydning for barnets utvikling. Det ble konkludert med at et felles samarbeid mellom familie og institusjon er til det beste for barnet. Forskninga innebar blant annet samtaler mellom foreldre og institusjon i barnehagen, besøk til barnets hjem og foreldredeltaking i barnehagens aktiviteter. For å skape et slikt samarbeid, er inkludering grunnleggende. Et godt samarbeid mellom foreldre og institusjon munner ut fra en stor grad av inkludering. For å få mulighet til å være en inkluderende part, må foreldre møtes ”av lærere og styrere/rektorer som viser interesse og er åpne for samarbeidet.” (Bø, 2011:106).

Foreldresamarbeid før og nå

Før 1970-tallet var samarbeidet mellom barnehage og hjem preget av enveisorientering fra personalet og ut til foreldrene. Foreldrene fikk presentert regler som gjaldt for barnehagen og som de måtte forholde seg til. Dette tilsa at samarbeidet gikk på barnehagens premisser, der personalet blant annet avgjorde hva de mente foreldrene hadde behov for å vite angående deres barn (Malmo & Stemshaug, 2002:23). 1970-årene foregikk på omtrent samme måte, men førskolelærerne lyttet mer til foreldrene og deres synspunkter. På samme tid ble flere lover utarbeidet, blant annet barnehageloven (1975), der det ble stilt krav til samarbeid mellom hjem og barnehage (Malmo & Stemshaug, 2002:24). Dette kan ses på som starten av det nære samarbeidet mellom hjem og barnehage som eksisterer i dag. ”Gjensidighet og kommunikasjon preget samarbeidet mellom heimen og barnehagen i 1980-årene.” (Malmo &

Stemshaug, 2002:25). Her ble det mer fokus på at foreldrene ble hørt og at deres meninger og innspill ble en del av det pedagogiske innholdet i barnehagen. Formålet var at foreldre og personal i fellesskap skulle jobbe for barnas trivsel og utvikling.

I 1990-årene ble samarbeidet mer preget av at det er foreldrene som har hovedansvaret for omsorgen og oppdragelsen og at de derfor har rett til å ha innflytelse i barnas hverdag i barnehagen (Malmo & Stemshaug, 2002:26). Det ble økt fokus på at hjem og barnehage har ulike funksjoner overfor barnet og at barnehagen derfor skulle være et kompletterende miljø til hjemmet.

Ved å se tilbake på utviklingen av foreldresamarbeid mellom hjem og barnehage, støtter jeg meg til Malmo & Stemshaug (2002:27) som skriver at forandringen var preget ”fra informasjon gjennom kommunikasjon til samarbeid. [...] I dag er kriteriet på et godt samarbeid hvordan foreldre og personalet kan arbeide sammen om barnet.” Gjennom en god dialog mellom barnehage/skole og foreldre, med barna i hovedfokus, må dette anses som en styrke og en positiv ressurs i det pedagogiske arbeidet.

Videre påpekes det at familiens støtte, engasjement og kunnskap er sentral i overgangsfasen. Nettopp fordi det er med på å motivere barna til å møte skolen med glede og lærelyst (Kunnskapsdepartementet, 2008:19). I følge Kunnskapsdepartementet (2008:27) er det barnehagens- og skolens ansvar å legge til rette for en trygg og god overgang for barna. Styrer i barnehagen og rektor på skolen har ansvar for å tilrettelegge for samarbeid mellom barnehagen og skolen og samtidig ansvar for å følge opp samarbeidet mellom institusjonene. Dette samsvares med Rammeplanen (2011:59) som sier at barnehagen og skolen har et felles ansvar for det pedagogiske innholdet i overgangen fra barnehage til skole, og at hele prosessen skal skje i nært samarbeid med barnas hjem. Videre sier Rammeplanen (2011:59) at planer tilhørende overgangsfasen, skal være nedfelt i barnehagens årsplan. I følge Kunnskapsløftet (2012:28) skal et godt og systematisk samarbeid mellom barnehage og skole være med på å lette barnas overgang. Også her synliggjøres viktigheten av et tett samarbeid mellom institusjonene for å skape gode rammer for barna og foreldre i overgangsfasen.

Trygghet

Tidligere i oppgaven har det blitt nevnt at trygghet er viktig i overgangsfasen. Trygghet for at barna skal få en god overgang, og trygghet for at foreldrene skal vite at overgangen forutsetter at barna kan fortsette den livslange læringa de har påbegynt i barnehagen. Malmo & Stemshaug (2002:90) har spurt utvalgte foreldre hva de anser som viktig ved barnehagen. Det gjenspeiler seg at foreldre er opptatt av at barna skal oppleve leke- og læringsmuligheter, utvikle sosial kompetanse i sosialiseringprosesser mellom barn-barn og barn-voksne, samt å vite at barnehagen er et trygt miljø der barn og foreldre blir ivaretatt. Et miljø der de blir sett og hørt. Det kommer tydelig fram at foreldre plasserer sosial tilhørighet og sosial kompetanse svært høyt, og at dette er grunnleggende for at barna skal lære mer i barnehagen og i skolen. Det viste seg at høy prioritet på sosial tilhørighet, kommer foran utvikling av fagområdene (Malmo & Stemshaug, 2002:90). Med andre ord mener foreldre at med grobunn i sosial tilhørighet i barnehagen, vil barna være rustet til å møte nye utfordringer i overgangsfasen og etter skolestart, i en ny institusjon med andre-, nye- og større krav enn i barnehagen. Teorien her støtter seg til Grolnick (1990) og Sørli (1998) i Lillemyr (2011:231) der det viser seg at stor vekt på emosjonelle og sosiale mål i barnehagen og i den første tiden på skolen, har stor betydning for barnas senere utvikling og motivasjon for gjøremål i skolen.

Videre mener Lillemyr (2011:231) at dette samsvarer med at barnehagens planer har stor vekt på sosial tilhørighet ved barns utvikling. "Deres mulighet for å finne venner og følelse av sosial kompetanse synes på dette grunnlaget å være av spesielt stor betydning for barna." (Lillemyr, 2011:232). Malmo & Stemshaugs (2002:90) teori samsvarer også med Nordahls (2007:13) teori om samarbeid mellom hjem og skole. I følge Nordahl (2007:13) ønsker foreldre at deres barn skal lykkes sosialt, trives i skolefellesskapet, ha venner og at barna skal lære- og utvikle ferdigheter og kunnskaper i skolefagene. "På en forenklet måte kan vi si at foreldre ønsker at barnet skal realisere sitt potensial gjennom læring og utvikling." (Nordahl, 2007:14).

Hva sier lovverket og forskriftene?

Det kommer tydelig fram i lovverket at barnehagen og skolen skal ha et nært samarbeid med foreldrene, med tanke på barnas utvikling. I Barnehageloven (2005, § 4) står det at barnehagen skal ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg som utgangspunkt for et nært samarbeid mellom barnehagen og hjemmet. Likeså står det i Opplæringslova (1998, § 1-1) at

opplæringa i skolen skal skje i samarbeid og forståelse med hjemmet, og at de sammen skal gi elevene utviklingsmuligheter. Ser vi i Kunnskapsdepartementet (2008:8) tydeliggjøres det også her at foreldre skal være en del av samarbeidet mellom barnehage og skole i overgangsfasen.

Hva sier Rammeplanen (2011) og Kunnskapsløftet (2012) om samarbeidet mellom barnehagen og skolen? Dette samarbeidet er en viktig faktor for hvordan overgangsprosessen legges opp. I Rammeplanen (2011:59), står det klart at "Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse [...]" Her synliggjøres det at barnehagen er pålagt å samarbeide med skolen. I Kunnskapsløftet (2012:28) står det at et "Godt og systematisk samarbeid mellom barnehage og barnetrinn, [...] skal bidra til å lette overgangen mellom de ulike trinnene i opplæringsløpet." Det vil si at skolen og barnehagen skal samarbeide med hverandre, i tillegg til at de skal samarbeide med foreldrene, i forhold til overgangsprosessen.

Kommunal plan, NN Kommune

I dag går mer enn 90% av alle barn i barnehager (SSB, 2011). Jeg støtter meg til Hoås Moen (2006:209) som mener at "overgangen mellom barnehage og skole er i ferd med å bli en universell erfaring for norske barn." I 2008 ble det lovfestet full barnehagedekning i Norge. Regjeringens definisjon av full barnehagedekning var at "*Alle som har søkt om barnehageplass innen fristen for hovedopptaket på våren skal få tilbud om plass innen utgangen av året.*" (Kunnskapsdepartementet, 2008). Uten å gå mer inn på dette området, velger jeg å knytte det til foreldresamarbeid og inkludering. I og med at det ble lovfestet full barnehagedekning, stilles det flere forventninger til foreldresamarbeid. Flere barn i barnehagen tilsier at det blir flere foreldre knyttet til barnehagen. På den måten er det gunstig at barnehagen inkluderer foreldrene i planlegginga og gjennomføringa av overgangen. Dette gjøres på flere måter.

I en liten kommune i Sør-Trøndelag, har utvalgte representanter fra barnehager og skoler, gått sammen og utarbeidet en kommunal plan for overgangen fra barnehage til skole (vedlegg 1). Dette skjedde etter et motiverende kurs som omhandlet dette temaet. Representantene fra kommunen fikk lyst til å utarbeide en felles kommunal plan, og fikk tilslutning fra rådmannen. I planen synliggjøres hvilke oppgaver hver institusjon har, og hvordan foreldrene inkluderes. Med en felles plan for kommunen, vet foreldrene og faginstusjonene hva som

vektlegges og hvordan det jobbes med overgangen i alle barnehager og på alle skoler- i hele kommunen. Den kommunale planen ble trådt i kraft i 2011. Hovedmålsettingen for planen er å ”sikre en god overgang mellom barnehage og skole for alle barn i kommunen.”

(Prosjektgruppa, NN kommune, 2011:2). Videre står det at ”Kommunens kvalitetskjenntegn presiserer nødvendigheten av at barnehagen og skolen samarbeider med foreldre / foresatte om barnets utvikling.” (Prosjektgruppa, NN kommune, 2011:2). Ved at barnehagen og skolen følger denne planen i forbindelse med overgangsprosessen hos barna, blir foreldrene delaktig i hva som skjer til enhver tid. En slik plan vil legge grunnlaget for å skape en trygg overgang, både for barna og for foreldre. Dette kan ses i samsvar med det Kunnskapsdepartementet (2008) skriver; ”Ansatte i barnehage og skole har ansvar for å samarbeide om å gjøre nytte av alle ressurser som kan være med på å gjøre barnet beredt til skolestart.” Ved å utarbeide en slik plan, har NN kommune lagt et godt grunnlag for at barna og foreldre skal få et positivt møte med skolen.

Utfordringer

Utfordringer i samarbeidet mellom faginstusjonene og hjemmet kan forekomme. Berglyd (2003:21) skriver at utfordringer i samarbeidet med foreldrene kan omhandle kommunikasjon og lytting. Med dårlig kommunikasjon, vil det gjerne oppstå utfordringer. Dette kan være utfordringer i forhold til selve overgangsrossen eller til foreldrenes forventninger og tanker omkring barnets overgang. Disse utfordringene vil gi utslag på barnets trivsel og trygghet i situasjonen.

Da barnehagen og skolen forholder seg til mange ulike foreldre, og motsatt; at foreldre forholder seg til mange i barnehagen og på skolen, kan det lett oppstår utfordringer. Dette kan være utfordringer som ikke har noe med skolens faglige innhold og gjøre, eller det kan være foreldre som har så stor respekt for fagpersonene i barnehagen og i skolen, at de blir usikre i sin egen rolle som forelder. Likeså kan kulturforskjeller skape utfordringer i overgangen, da barnehage- og skolesystemet ofte er uklart hos foreldre som ikke har mye kjennskap til hvordan faginstusjonene fungerer. Språk er en utfordring i samarbeidet mellom institusjon og hjem. I følge Gjervan, Andersen & Bleka (2006:88) er det viktig at personalet blir ”kjent med foreldrenes tanker om sine barn, om hvordan foreldres innspill tas i mot og om hvordan personalet presenterer og begrunner sitt arbeid for foreldrene.” For å bli kjent, brukes verbale- og non-verbale uttrykksmåter, og det kan oppstå utfordringer i forhold til hva som blir sagt, og hva som forstås av motparten.

Resultat / Drøfting

Resultatdelen vil drøftes i lys av relevant teori som jeg har skrevet i teoridelen. Jeg velger å ha resultat og drøftingsdel sammen fordi jeg mener det skaper en bedre kontekst og gir bedre flyt for leseren. Videre velger jeg å vise til informantene ved å uttrykke deres profesjonsroller; styrer, pedagogisk leder og førstetrinns lærer.

I forhold til overgang fra barnehage til skole, forholder jeg meg til den kommunale planen for overgangsprosessen som NN kommune har utarbeidet. Dette fordi barnehagene og skolen har en felles plan de jobber etter, og jeg anser den som veldig relevant for min oppgave.

Hva er samarbeid og inkludering?

”Når jeg tenker på inkludering, da tenker jeg ”å ta i mot”. Å være åpen, være raus, å lytte, vi skal være medarbeidere og ikke motarbeidere, og jeg tenker veiledning. Så for meg er inkludering at en viser at en er åpen for nye innspill og at en virkelig viser sin interesse, både til å bli kjent med, og til å samarbeide med.” (pedagogisk leder).

Informantene trakk alle frem viktigheten - og nødvendigheten av inkludering hos foreldregruppa. Inkludering handler om å være åpen for å møte nye perspektiv, og for å skape et godt felles samarbeid, med barnets beste i fokus. Dette samsvarer med Hoås Moen (2006:16) som skriver at samarbeid ses på som en ”interaksjon og innsats fra flere aktører omkring felles mål og oppgaver.”

I følge pedagogisk leder, handler inkluderinga om å la foreldrene bli en del av fellesskapet i overgangsprosessen. Som Kunnskapsdepartementet (2008:8) skriver, handler det om styrke sammenhengen mellom hjemmet og institusjonene for å skape en god overgang for barna. At foreldrene er delaktige i møter og kommer med innspill på prosessen, vil øke kvaliteten på overgangsprosessen. I hvor stor grad foreldrene inkluderer seg, avhenger av deres forventninger og holdninger til overgangen. I tillegg kan foreldres personlige erfaringer fra overgangen, være avgjørende for hvordan foreldrene inkluderer seg i det. Uavhengig av foreldrenes personlige erfaringer med overgangsprosesser, er viktigheten at inkludering er tilgjengelig, og at barnehagen og skolen presiserer dette for foreldrene.

”Godt samarbeid mellom hjem og skole, er alfa omega for å si det sånn. Vi er avhengige av å ha et godt samarbeid med hjemmet, og jeg vil tro at foreldrene vil ha et godt samarbeid med den instansen som barnet går på da.” (førstetrinns lærer).

Et godt samarbeid er viktig, for å organisere en god overgang for barna. ”Det skal være et samarbeid mellom to likeverdige parter, der partene er like viktige både for barnet og for det samfunnet barnet skal vokse inn i og utvikles videre i.”, skriver Malmo & Stemshaug (2002:34). Dette stemmer overens med sitatet overfor, som førstetrinns lærer uttrykte i intervjuet. Likeså uttrykte pedagogisk leder og styrer viktigheten av et godt samarbeid, der de la vekt på kommunikasjon. I følge pedagogisk leder handlet dette om å kunne gi av seg selv samtidig som en tar i mot fra den andre, og *sammen* jobbe for å nå de målene som settes.

Dette støttes også til Hoås Moen (2006:16) som mener at samarbeid er summen av en interaksjon og innsats fra flere aktører på samme tid. I den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole, har NN kommune (2011:2) skrevet at ”Intensjonen er å sikre best mulig helhet mellom barnehage og skole/SFO for barnet.” For å sikre en best mulig helhet for barnet i overgangsprosessen, er samarbeid med foreldrene nødvendig. Da foreldrene er barnas nærmeste omsorgspersoner, har de mye å tilføye i overgangsprosessen.

Som Malmo & Stemshaug (2002:27) skriver, er kriteriet på et godt samarbeid mellom foreldre og personalet at de *sammen* kan arbeide om barnet. Dette stemmer godt overens med det som står i Kunnskapsdepartementet (2008:19), der det hevdes at familien har stor betydning for hvordan overgangen fra barnehage til skole blir for barna. Med andre ord avhenger barnets overgang i stor grad av hvordan samarbeidet fungerer mellom hjem og institusjon.

For at samarbeidet skal bli bra for alle berørende parter, blir det nødvendig å se på foreldrenes - og fagpersonenes forventninger til hverandres samarbeid. Hvilke forventninger partene har til hverandre, avgjør hvordan samarbeidet kan bli. Forventningene kan omhandle samarbeid og inkludering i forhold til det formelle- og det uformelle samarbeidet.

Kunnskapsdepartementet (2008:19) skriver at familiens støtte, engasjement og kunnskap står sentralt i overgangsfasen, fordi dette engasjementet er med på å avgjøre i hvor stor grad barnet er motivert til skolestart. I intervjuet med pedagogisk leder fikk jeg inntrykk av at foreldrene var veldig engasjerte i forhold til skolestart og til de skoleforberedende aktivitetene de gjorde i barnehagen med femåringene.

”Så jeg synes at de er engasjerte ja. Og vi har fått tilbakemeldinger på at barna har blitt mer interesserte i bokstaver, tall, rim og regler, sånn førskoleaktiviteter, og foreldrene er også engasjerte i hjemmet.” (pedagogisk leder)

”Og det som er veldig artig er at de barna som var veldig lite interesserte når vi startet i høst, de har blitt interesserte nå, de skriver bokstaver og de gjenkjenner bokstaver og foreldrene gir tilbakemeldinger om at ”Jess”, endelig skjer det noe!”
(pedagogisk leder)

Her synliggjøres det hvor betydningsfullt det er med tilbakemeldinger fra foreldrene, altså et godt samarbeid, med tanke på hvordan skoleforberedelsene tilrettelegges.

I teoridelen står det at Eeva Huttunen (1988) i Bø (2011:104) har utført en studie om virkninga på samarbeid mellom hjem og institusjon der det kommer fram at dette samarbeidet var det beste for barnets utvikling, av den grunn at gjensidig dialog mellom hjem og institusjon ga et positivt bilde til det pedagogiske arbeidet. Dette ser vi i sitatet fra intervjuet med pedagogisk leder i barnehagen. Tilbakemeldingene fra foreldrene gjorde barnehagen enda mer bevisst på hvordan de kunne legge opp det pedagogiske arbeidet for at barna skulle oppleve mestring og glede i aktivitetene.

Det kan også støttes til Larsen (2000) som skriver at samarbeidet mellom hjemmet og institusjonene kan ha betydning for hvordan foreldrenes holdninger er til det pedagogiske arbeidet, og det kan være med på å bevisstgjøre foreldrenes egen rolle overfor barnets utvikling. Som Larsen (2000) skriver videre, har barna ulike erfaringer tilknyttet overgangen. Dette avhenger av hvordan foreldrenes holdninger til læring og til skolen - har vært, og fortsatt er. I skolen var ikke dette engasjementet så synlig. I følge førstetrinns lærer var engasjementet mer knyttet til det sosiale perspektivet og ikke til det faglige perspektivet. Selvfølgelig har det sosiale perspektivet betydning for hvordan det faglige perspektivet blir, men ønsket fra informantene var mer foreldreengasjement omkring det faglige og det pedagogiske tilbudet i overgangsfasen i barnehagen og etter skolestart i 1.klasse.

Samarbeid; med utgangspunkt i den kommune planen

I den kommunale planen i NN Kommune (2011:2) står det at

Målet er ikke å unngå overganger, da overganger er en del av livet. Det er imidlertid viktig at overgangene ikke blir for store, men at det legges til rette for at barna kan mestre dem og komme styrket ut av dem.

Når det skal legges til rette for at overgangene ikke blir for store for barna, er samarbeid med foreldrene viktig. Foreldrene kjenner barna best, og sammen med barnehagen og skolen vil de gi barna god oppfølging og utgangspunkt for videre utvikling. Dette stemmer overens med

overgangsskjemaet som NN Kommune har utarbeidet i forbindelse med den kommunale planen. Her står det at "Kommunens kvalitetskjenntegn presiserer nødvendigheten av at barnehagen og skolen samarbeider med foreldre / foresatte om barnets utvikling." (Prosjektgruppa i NN Kommune, 2011:2). Samtidig kan dette ses i samsvar med Bø (2011:106) som skriver at et godt samarbeid handler om at foreldre møtes "av lærere og styrere/rektorer som viser interesse og er åpne for samarbeidet." Utarbeidingen av den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole viser at barnehagen og skolen er åpne for samarbeid med foreldrene. Likeså viser de stor grad av interesse for inkludering da informantene ønsker en evalueringsrunde fra foreldrene. På den måten vil prosjektgruppa få svar fra foreldrenes perspektiv som kan være med å påvirke endringer i den kommunale planen.

Med god tilrettelegging - og et godt samarbeid mellom foreldre og pedagoger/lærere skal barna være rustet til å gå fra barnehagen og til skolen. De skal være rustet til å møte den nye hverdagen med andre rutiner enn hva de er vant til, og de skal være rustet til å sosialiseres inn i et nytt miljø. (Hyrve & Sataøen, 2006:147). Hva skjer hvis foreldre og pedagoger/lærere har for mye fokus på denne tilrettelegginga i overgangsfasen slik at barna ikke opplever noen overgang? Som Haugen (2000) skriver, stilles det spørsmål rundt forventningene til inkluderingen. Barnehagen og skolen har forventninger til foreldresamarbeid og inkludering, og foreldrene har forventninger til samarbeidet med barnehagen og skolen. Alle foreldre vil naturlig nok at barna skal oppleve mestring og glede i overgangsfasen. Alle foreldre vil at barna skal ha det godt i skolen.

Med utgangspunkt i at foreldrene har så stor betydning for barnas utvikling som Larsen (2000) hevder, kan det stilles spørsmålstegn omkring grensen for inkludering og medbestemmelse. Hvor mye skal foreldrene få være med på å medvirke i overgangsprosessen og hvor mye skal barnehagen og skolen avgjøre selv med utgangspunkt i barnas utvikling, sett fra deres side? Med utgangspunkt i overgangssamtalene, som NN Kommune har i den kommunale planen, ser vi at barnesamtaler er første steg inn mot skolen. Her får barnet sammen med sine foreldre skrive ned hva barnet kan. Det handler om barnets kompetanse.

Som styrer sa i intervjuet, opplever hun at foreldrene er formålstjenlige med at barnehagen gir informasjon om barna til skolen, da de, gjennom den kommunale planen, har laget gode rutiner på hvordan dette foregår. Videre fortalte hun at fokuset går på at barna får komme med sine synspunkter, og at det legges vekt på hva barnet kan. Med samtykke fra foreldrene, blir denne informasjonen overført til skolen slik at de skal få litt kjennskap til barnet før

skolestart. Kanskje grensen kan gå her? Foreldrene har overgangssamtaler med barnehagen, der de får delt sine ideer, tanker, gleder og frustrasjoner og samtidig får medvirke og får innsikt i barnets kompetanse som sendes til skolen. Samtidig blir det et tydelig skille mellom barnehagen og skolen, slik at barna opplever en overgang. På den måten blir overgangen en overgang, selv om at det skal være en trygg overgang som barna skal føle at de mestrer, med spent forventning.

”Det handler om å gjøre det trygt, men samtidig ha en overgang da, en fysisk adskillelse fra barnehagen til skolen.” (styrer)

Foreldres holdninger og forventninger

”De er ikke engasjerte i den forstand, men takknemlige. De sitter der og sier «Ok, det er greit.»” (førstetrinns lærer)

Lillemyr (1998) i Larsen (2000:437) skriver at foreldre er positive til egne forventninger rundt barnas skolestart. I intervjuet med førstetrinns lærer kom det derimot fram at det savnes *enda mer* engasjement fra foreldrene i overgangsprosessen, da det er åpent for foreldreinkludering og foreldresamarbeid. Allikevel viser det seg at foreldre har få innsigelser på hvordan det pedagogiske arbeidet utføres i overgangsprosessen.

Her synliggjøres ulike forventninger. Har dette sitt grunnlag i at forventningene er ulike hos partene? Førstetrinns lærer savner mer engasjement hos foreldrene, faglig engasjement der det skapes diskusjoner omkring læreplanmål og undervisningsmetoder. Selvfølgelig må engasjementet skje innen visse rammer, da skolen har mange mål de skal gjennom i løpet av skoleåret. Disse rammene kan oppleves utfordrende, da skolen ønsker mer diskusjon og engasjement fra foreldre samtidig som de ikke kan ta i mot alle forslag. Dette stemmer overens med Lillemyrs (1998) undersøkelser i Larsen (2000:437), der det synliggjøres at skolen forventer engasjement fra foreldrenes side i forbindelse med barnas skolegang, samtidig som undersøkelsen viser at foreldre ikke får engasjere seg så mye som ønskelig på grunn av tidspress.

I følge Kunnskapsløftet (2012:28) skal samarbeidet mellom skolen og foreldrene bygges på det grunnlaget at foreldre ”skal ha en reel mulighet for innflytelse på egne barns læringsarbeid faglig og sosialt.” Her tydeliggjøres en del av foreldreinkluderinga i skolen. Som førsteklasselærer sa, skulle hun ønske at de hadde hatt tid til enda mer foreldreinkludering og enda mer foreldreinnflytelse på det faglige læringsarbeidet i skolen. Det kan være en grunn til

at foreldre engasjerer seg *lite*. De vet at deres engasjement blir hørt og tatt på alvor, men at det er liten sjanse for å få det virkeliggjort, da skolen har et hardt tidspress å forholde seg til og mindre voksentetthet enn hva barnehagen har. Samtidig står barnehagen mer fritt i forhold til metodene i det pedagogiske innholdet, noe som gjør det enklere å bruke foreldres engasjement inn i det pedagogiske arbeidet.

På en annen side kan respekten være stor for faginstitusjonene, slik at foreldrene *vil* være engasjerte, og *er* det, men viser det ved å være enig med skolen og barnehagen i alt det de sier og gjør. Dette kan sammenlignes med det Malmo & Stemshaug (2000:23) skriver i sin bok. Her presenteres foreldresamarbeidsutviklinga fra 1970-tallet og til i dag, der utviklinga har gått fra å være enveisorientering fra pedagogene i barnehagen, til å bli en gjensidig dialog mellom hjem og institusjon i dag. Som Malmo & Stemshaug (2000:23) hevder, handlet enveisorienteringa om at foreldrene fikk presentert regler som gjaldt for barnehagen og som de, som foreldre, måtte forholde seg til. Her avgjorde barnehagen hva de formidlet til foreldrene, med utgangspunkt i at barnehagen vurderte om foreldrene hadde *behov* for å vite om hendelser i barnehagehverdagen, eller ikke.

”-Så du føler på en måte at dere har gått tilbake til 70-tallet, i og med at du øser på med informasjon og foreldrene ikke responderer på det du sier?

- Ja, egentlig det ja. De spørsmålene som stilles, er spørsmål jeg trodde var klare for dem.

-Så egentlig ønsker du mer faglig engasjement fra foreldrene?

-Ja, det ønsker jeg. Det skjerper oss også, på en måte der vi må gå inn i oss selv og se hva vi gjør, for det blir sånn at vi går å suller i vårt vi og vet du. ” (førstetrinns lærer).

Førstetrinns lærer savnet mer faglig engasjement hos foreldrene. Med en evaluering av den kommunale planen, kan både foreldre og fagpersoner få uttalt sine ønsker og forventninger til samarbeidet i overgangsprosessen, slik at det ikke føles som om at samarbeidet noen ganger er tilbake på 70-tallet.

Malmo & Stemshaug (2002:26) mener at samarbeidet i dag er preget av et nært samarbeid mellom hjem og barnehage/skole, der foreldrene har hovedansvaret for omsorgen og oppdragelsen av barna. Pedagogisk leder kom med et viktig utsagn angående samarbeidet og verdien av foreldreinnflytelsen.

”Foreldrene er eksperter på sine barn, det er noe jeg har tatt med meg. Samtidig har jeg blitt tryggere på meg selv i rollen som pedagog og fagperson.” (pedagogisk leder)

Dette kan støttes til Hoås Moen (2006:209) som skriver at foreldres kunnskap og forståelse omkring barna er verdifullt for samarbeidet. Hoås Moen (2006:209) fortsetter med at foreldrene har god kompetanse på sine barn, og sammen med fagpersonenes teoretiske - og praktiske kunnskaper om barn, vil dette utgjøre et godt utgangspunkt for samarbeid. Som pedagogisk leder sa, handlet det om å ivareta foreldrenes kompetanse, og sammen med egen kompetanse jobbe for en god hverdag for barna.

Trygghet og sosial tilhørighet framfor faglig engasjement

Foreldrenes samarbeid med barnehagen foregår mest uformelt, da de møtes to ganger daglig, ved bringing og henting. Her dannes et viktig grunnlag for et godt samarbeid. Som Kunnskapsdepartementet (2008:8) skriver, er styrking av sammenhengen mellom barnehage og skole grunnleggende for tilpasset opplæring hos det enkelte barns behov. I denne styrkinga er et tett foreldresamarbeid viktig. Malmo & Stemshaug (2002:90) skriver at barnehagen skal, i følge foreldre, ha et trygt miljø der barn og foreldre ivaretas. Det tette og trygge samarbeidet, skapes ikke ved å bare være tilgjengelig i garderobesituasjonene. Det handler om å gi og ta, som pedagogisk leder sa, samtidig som det handler om å ta ansvar for andre. Et godt uformelt samarbeid, vil gi bedre formelt samarbeid, da det vil bli enklere å ta opp ting og skape diskusjoner med hverandre der miljøet oppleves trygt for de involverte partene.

For at foreldre skal oppleve trygge rammer i de formelle møtene, er det nødvendig at de føler å ha sosial tilhørighet til gruppa. Som førstetrinns lærer sa, handler det om å inkludere foreldrene i foreldregruppa, på lik linje som en skal inkludere barna inn i barnegruppa. Videre skal, i følge styrer, inkluderingen foregå ved å behandle foreldrene, ikke nødvendigvis likt, men likeverdige. Her anses sosial tilhørighet i gruppa som relevant for inkluderingen. Dette stemmer overens med det Grolnick (1990) og Sørli (1998) i Lillemyr (2011:231) skriver, der det viser seg at stor vekt på emosjonelle og sosiale mål i barnehagen og i den første tiden på skolen, har stor betydning for barnas senere utvikling og motivasjon for gjøremål i skolen.

I følge Hyrve & Sataen (2006:148) anses familien som de mest sentrale i barnas oppvekst. Familiens holdninger og erfaringer blir en naturlig del av barnets liv og sosialisering. For at foreldrenes holdninger skal oppleves positive og utviklende for barnet, må barnehagen og skolen sørge for at foreldrene er med i gruppa. At de blir sett og hørt, på lik linje som barna i barnehagen og skolen, og at det respekteres at de er ulike. Skjer ikke dette, vil uønskede holdninger og forventninger synke inn hos barna, og det vil bli en utfordrende overgangsprosess, noe som igjen vil føre til at barna opplever overgangen fra barnehagen til

skolen som utrygg og i verste fall traumatisk. Å trygge foreldrene på hvordan prosessen vil foregå, hvordan barnehagen og skolen forbereder seg felles- og hver for seg, er derfor nødvendig.

Informasjonsutveksling fra barnehagen til skolen

Likeså handler tryggheten om å kunne stole på den andres kompetanse. I teoridelen står det at overgangsprosessen oppleves som stor hos foreldrene. De har ulike forventninger, spenninger og bekymringer til å få skolebarn i huset. En del av dette handler om informasjonsutvekslingen til skolen. Hva formidles fra barnehagen til skolen om barnet? Som det står i Rammeplanen(2011:59), handler det om å gi skolen informasjon om enkeltbarn for å styrke hva det kan, og for å gjøre det skal foreldrene samtykke i informasjonsutvekslingen. På den måten vet foreldrene hva som formidles til skolen, og at det fokuseres på hvordan styrke den kompetansen som barnet allerede har. Den kommunale planen jobber tett inntil Rammeplanen (2011), da dette viser seg å stemme overens både teoretisk og i praksis.

”Jeg opplever at de fleste foreldre finner det formålstjenelig at vi gir diverse informasjon til skolen. Dette har vi laget gode rutiner på sammen, barnehagen og skolen. [...] Vi legger vekt på det barna KAN.” (styrer).

Hvorfor skal skolen ha informasjon om enkeltbarnet fra barnehagen? Resultatene fra intervjuene tilsa at informasjonsutvekslingen om barna omhandler deres kompetanse og hva barna liker å holde på med. Av den grunn ser det ut til at det er greit å gi skolen informasjon om hvert barn, slik at skolen får kjennskap til barna i forkant av deres skolestart. Denne informasjonsutvekslingen handler mye om tryggheten og tilliten i samarbeidet mellom foreldre og faginstusjon. Med utgangspunkt i barnets kompetanse, og hva barnet liker å gjøre, fokuseres det på sosialiseringa.

Som Nordahl (2007:13) skriver, ønsker foreldre at deres barn skal lykkes sosialt, trives i skolefellesskapet, ha venner og lære- og utvikle ferdigheter og kunnskaper i skolefagene. Dette kan også ses i samsvar med Malmo & Stemshaug (2002:90) som skriver at foreldre er mer opptatt av det sosiale perspektivet i starten av skoleåret, og at det faglige læringsperspektivet blir gjeldende etter hvert som barna sosialiseres inn i skolen. I Rammeplanen (2011:59) står det at ”Dersom barnehagen skal gi skolen informasjon om enkeltbarn, skal foreldrene samtykke i dette. Foreldrene må få innsyn i og innflytelse på informasjonsutvekslingen.” Hva skjer hvis foreldrene ikke samtykker i at informasjon

overføres fra barnehagen til skolen? Rammeplanen kan tolkes dit hen at det er opp til foreldrene å avgjøre om de vil at informasjon om barna skal overføres til skolen eller om at barna skal starte ”med blanke ark”. Samtidig kan en slik avgjørelse vekke bekymringer hos faginstusjonene, da foreldrene blir sett på som lite samarbeidsvillige for barnets utvikling.

Rolleendring

Forventningene til skolestart omhandler også forventinger til rolleendringer hos barnet. I følge Larsen (2000) handler overgangen fra barnehage til skole mye om roller og rolleendringer. Barna går ut av sin rolle som barnehagebarn, og inn i rollen som elev. Lærerne på skolen har forventninger til barna som omhandler deres elevrolle. I den forbindelse blir samarbeidet mellom barnehage og skole viktig, for å synliggjøre hvilke forventninger som innebærer overgangen. Ved å ta utgangspunkt i den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole, går jeg mer inn i de ulike forventningene institusjonene har til hverandre og til hjemmet.

Overgangen fra barnehage til skole er, som nevnt tidligere, en av barnas største overganger i livet. I intervjuguiden min spurte jeg om møter med foreldre i forbindelse med overgangsprosessen. Her tenkte jeg egentlig på overgang som en forberedelse til skolestart. Handler overgangen kun om forberedelsene før skolestart? Hva med etter skolestart, i 1.klasse hvor alt fortsatt er nytt for eleven og foreldrene? Reform 1997 tilsa at 6 åringene skulle inn i skolen (Regjeringen, 1996). Et av prinsippene var at læringa skulle foregå gjennom leken, slik som i barnehagen. Var ikke overgangen fra barnehage til skole like stor under Reform 1997, som den er i dag? Med fokus på lekende læring, vet barna og foreldrene hva som vil møte dem i skolen, og det behøver ikke å kreve så mye forberedelse og samarbeid som det gjør i dag. Selvfølgelig krevde hjemmet, barnehagen og skolen et gjensidig samarbeid seg i mellom, men ikke nødvendigvis som i dag, da læringsformen i skolen tilsier at det er mindre rom for lek-preget læring. Da barnehagen ble overført til Kunnskapsdepartementet i 2006, ble det mer fokus på læring allerede i barnehagen.

Utfordringer

Berglyd (2003:21) skriver at utfordringer i samarbeidet vil forekomme, og at dette ofte handler om misforståelser i dialogen mellom partene. Gjervan, Andersen & Bleka (2006:88) hevder at språk ofte er en utfordring i samarbeidet mellom hjem og barnehage og skole. De

hevder at det er viktig at personalet blir ”kjent med foreldrenes tanker om sine barn, om hvordan foreldres innspill tas i mot og om hvordan personalet presenterer og begrunner sitt arbeid for foreldre.” I intervjuene kom det fram at det ofte ble brukt tolk på møter og i samtaler mellom foreldre og personalet i barnehagen og i skolen. De språklige utfordringene gjør det gjerne vanskelig å oppklare saker uten tolk, slik at den uformelle – og daglige kontakten blir lite verbal.

Generelt var det lite utfordringer tilknyttet overgangsprosessen. Foreldre møter opp på oppsatte møter og selv om engasjementet på møtene ikke er så faglig engasjerende som ønskelig, stiller foreldrene spørsmål på tomannshånd. De få utfordringene barnehagen har hatt tilknyttet overgangen, ble avklart i møte med foreldre og fagfolk fra barnehagen og skolen.

Hvilke erfaringer har du med å inkludere foreldre i overgangen?

Felles for barnehagen og skolen er at de har gode erfaringer med inkludering av foreldre i overgangen. I løpet av det siste året i barnehagen, og i løpet av de første månedene etter skolestart, holdes det flere foreldremøter der det informeres om overgangsprosessen, utviklingsløpet og foreldrene får mulighet til å diskutere i grupper og til å stille spørsmål. Møtene holdes på ulik tid, avhengig av om det er barnehagen eller skolen som er ansvarlig for møtet. Noen møter foregår de første månedene etter jul, mens andre er på høsten.

I Rammeplanen (2011) og i Kunnskapsløftet (2012) står det at institusjonene skal samarbeide med hjemmet. Dette fungerte godt både på skolen og i barnehagen. Samarbeidet med hjemmet er et grunnleggende prinsipp for barnas beste, som Larsen (2000) skriver. I følge pedagogisk leder har inkluderinga av foreldre i overgangsprosessen blitt bedre og bedre etter at den kommunale planen ble trådt i kraft. Der ble rollefordelinger - og ansvarsområder tydeliggjort. I følge førsteklasseleeren holdes det et foreldremøte på våren, der foreldrene kommer på skolen i stedet for i barnehagen, for å bli kjent med læreren og med lokalet. Her starter foreldresamarbeidet og foreldreinkluderinga, da foreldrene har valg av klassekontakter. Selve forberedelsene til skolestart, er ikke førsteklasseleer delaktig i. Dette foregår mellom de aktuelle barnehagene som sogner til samme skole. Der møtes barna for å bli kjent med hverandre og de gjør ulike aktiviteter som er skolepreget.

”Men jeg regner med at barnehagen – det er det som er så spennende - på hvilken måte barnehagen inkluderer foreldrene det siste året før barna starter på skolen, for det vet ikke jeg, da vi ikke har møter med foreldrene før på våren.” (Førsteklasseleer)

I Rammeplanen (2011:60) står det at "Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse og eventuelt skolefritidsordning. Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem." Med andre ord sier Rammeplanen (2011) at det *skal* være et felles arbeid i samråd med skolen omkring overgangen til første klasse. I

Kunnskapsløftet (2012:28) står det at et "Godt og systematisk samarbeid mellom barnehage og barnetrinn, barnetrinn og ungdomstrinn, ungdomstrinnet og videregående opplæring skal bidra til å lette overgangen mellom de ulike trinnene i opplæringsløpet." (Kunnskapsløftet, 2012:28). Bestemmelsen i Rammeplanen (2011) vises å være med konkret og forpliktende, enn bestemmelsen i Kunnskapsløftet (2012). Hvorfor er barnehagen pålagt å samarbeide med skolen når skolen ikke er pålagt å samarbeide med barnehagen? Er det barnehagens ansvar å starte samarbeidet med skolen for at barnehagen, skolen og foreldrene skal ha et godt samarbeid omkring barnets skolestart?

Det virker som at Kunnskapsløftets (2012) formulering kan gi mindre forpliktelse til praksis. Sitatet fra førsteklasseleærer kan tolkes dit hen at det er barnehagens ansvar å legge til rette for samarbeidet, da førsteklasseleærer ikke har noe å gjøre med forberedelsene i barnehagen. Dette samsvarer med Kunnskapsløftets (2012) bestemmelser. Allikevel forholder hun seg til den kommunale planen der det står at i løpet av, eksempelvis mars måned, skal styrer i barnehagen organisere for at barna får besøk i barnehagen av lærer og andre voksne de vil møte i skolen for å vise ansikt til barna, og bli bedre kjent med dem. På den måten fungerer samarbeidet mellom barnehagen og skolen på en hensiktsmessig måte, da de selv har bestemt hvordan samarbeidet skal fungere. Dette stemmer overens med det Rammeplanen (2011:60) skriver, om at "Den enkelte kommune må finne hensiktsmessige løsninger på hvordan barnehage og skole konkret skal samarbeide." Her har kommunen funnet det hensiktsmessig å utarbeide en felles plan for overgang fra barnehage til skole, for å sikre like overgangsprosesser i hele kommunen. Dette er med på å øke kvaliteten på kommunen, og synliggjør at de framhever samarbeidet om barnets beste og foreldrenes beste som viktig for dem. Av den grunn slipper foreldre å være bekymret for at overgangen foregår bedre andre steder, når de vet at overgangsoppleggene er likt i hele kommunen.

Ser vi i årshjulet i den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole (vedlegg 1), er det nedfelt hvem som har ansvar for de ulike målene og metoden/innholdet. Her står det blant annet at styrer har ansvar, kontaktlærer for skolestartere har ansvar og pedagogisk leder har ansvar. På den måten har kommunen valgt å fordele arbeidsoppgavene i forhold til overgangsprosessen, og at begge institusjonene er delaktige med hver sine ansvarsområder.

For å øke foreldrenes inkludering, bør det kanskje stilles med formelle forventninger til dem? Forventninger som står nedfelt i den kommunale planen. Dette kan føre til at engasjementet og diskusjonene mellom faginstitusjon og foreldregruppa vil øke enda mer i forbindelse med overgangsprosessen, og gi ei enda bedre utvikling på den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole.

Felles for alle informantene er at den kommunale planen fungerer godt, og har gitt hele overgangsprosessen et kvalitetsløft, da det er fastsatt hva som gjøres til ulik tid, og hvem som har ansvar for hva. Samarbeidet mellom barnehagen og skolen fungerer godt, og pedagogisk leder i barnehagen og førsteklasseleer på skolen har et tett samarbeid omkring opplegget. Styrer har det overordna ansvaret for organiseringa, på barnehagens side, og er en viktig mentor for at overgangsprosessen skal fungere optimalt.

Inkluderinga av foreldrene i samarbeidet mellom barnehagen og skolen, bør rettes mot hva barna kan lære. Hvordan kan foreldrene være med i samarbeidet mellom barnehage og skole for å trygge barnas overgang? Fokuset bør ligge på å gi barna støtte og oppmuntring til å prøve, til å ta nye steg og til å utfordre seg selv, og ikke bli slik at overgangen blir *for* trygg for barna. Med *for* trygg, anser jeg at barnehagen og skolen blir *for* lik, innholdsmessig, og at de mister følelsen av et brudd fra å være eldst i barnehagen til å være minst i skolen. Med et fokus som omhandler å trygge barna i å utfordre seg selv, og trygge barna på at de har trygge voksne rundt seg, kan samarbeidet mellom barnehage, skole og foreldre ses på som et godt tillitsforhold, med utgangspunkt i barnets beste i møtet med det nye.

Avslutning

Den kommunale planen har fungert i godt over to år, og det er ytret ønsker om evaluering av planen, for å se på hva som kan tilføyes og / eller endres. Evalueringa skal rettes mot foreldrene, med en spørreundersøkelse om hvordan de opplever å få medvirke og hvordan institusjonene skaper rom for inkludering i forhold til den kommunale planen og til skolestartere. For at den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole skal bli bedre, er det viktig å ha evaluering, og få med foreldrenes erfaringer. Som pedagogisk leder sa, har foreldrene allerede ytret ønske om mer inkludering i form av møter i overgangsprosessen. Foreldrene stiller spørsmål som pedagogikk leder ikke kan svare på da hun ikke har fått noen konkret avklaring fra skolen.

Ut fra det anser jeg at det er riktig tidspunkt å vurdere en evalueringsrunde. I etterkant av spørreundersøkelsen kan mer konkrete ansvarsområder/forventninger til foreldre være synligere i planen, da det viser seg at skolen savner enda mer engasjement, og at det i barnehagen er et skille mellom hvem som er engasjert og hvem som ikke er det. Som styrer sa, blir en aldri ferdig med å inkludere foreldre på innholdet i barnehagen.

Resultatet tilsier at de har gode erfaringer med inkludering av foreldre i overgangen, men at de savner mer faglig innspill fra foreldrene. Innspill som går på metoder og innhold til hvordan overgangsprosessen kan foregå. Skolen oppfordrer til foreldredeltakelse og foreldreengasjement i forhold til undervisningsmetoder, selv om de har liten mulighet til å bruke metodeforslagene fra foreldrene, da tidspresset er så stramt, og voksentettheten er liten i forhold til alle temaområdene de skal gjennomgå i løpet av skoleåret. På den måten kan det stilles spørsmål om foreldrene opplever å få medvirke? Blir det de sier tatt til etterretning? Eller har foreldrene et så trygt og godt forhold til skolen, at de vet at skolen og barnehagen har god kompetanse og kontroll på det pedagogiske opplegget rundt overgangsprosessen og at de er fornøyde med det?

For foreldrenes del, som det står i teoridelen og som alle tre informantene var enige i, er foreldrene mer opptatt av barnas trygghet og sosiale samspill i, under og etter overgangen. De er opptatt av at barna skal ha det bra, få seg venner de kan leke med, og automatisk mindre opptatt av det faglige innholdet som venter barna i skolen. Det faglige fokuset vil komme mer automatisk når foreldrene vet at barna har det trygt og er i et godt miljø.

Det blir spennende å se hvordan evalueringa av den kommunale planen går. Om spørreundersøkelsen til foreldrene blir gjennomført, og om de får nok resultater til at undersøkelsen kan anses som generalisert i den kommunen. Å få innblikk i foreldrenes erfaringer, tanker og meninger omkring overgangen er viktig for hvordan samarbeidet vil fungere og det er viktig for at barnets beste skal bli i varetatt i møtet med en stor overgang i deres liv.

Som Bø (2011):106) skriver, må foreldre møtes ”av lærere og styreere/rektorer som viser interesse og er åpne for samarbeidet.” Utarbeiding av den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole viser at de er åpne for samarbeid med foreldrene. Likeså viser de stor grad av åpenhet for inkludering da de vil gjennomføre en evaluering fra foreldrene for å kunne bli enda bedre. Dette viser at kommunen er ivrig på å få med foreldrene på overgangen, og det viser en engasjert kommune som legger stor vekt på kvalitet i overgangsprosessen.

Dette kan støttes til Haugen (2000) der samarbeidet mellom foreldre og fagpersoner bidrar til

å gi barna trygge omgivelser ved overgangen. Dialogen og samarbeidet mellom foreldre og fagfolk kan ha betydning for hvordan foreldrenes holdninger er til det pedagogiske arbeidet, og det kan være med på å bevisstgjøre foreldre i forhold til deres betydning for barna og hvor viktig foreldrerollen er for videre utvikling av barna (Larsen 2000).

Referanseliste

Barnehagenloven. LOV-2005-06-17-64. (2012). Lastet ned, 05.03.2013 fra

<http://www.lovdata.no/all/nl-20050617-064.html>

Berglyd, I.W. (2003). *Skole-hjem-samarbeid. –avstand og nærhet*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bø, I. (2011). *Foreldre og fagfolk*. (1.utgave 1996, 2.utgave 2002, 3.utgave 2011). Oslo:

Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5.utgave, 1.opplag 2012). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Forsidebilde, lastet ned fra bilder på <http://www.google.no> med søkeord: skolestart.

http://www.google.no/search?hl=no&site=imghp&tbm=isch&source=hp&biw=1311&bih=572&q=overganger+i+barns+liv&oq=overganger+i+barns+liv&gs_l=img.3...1129.4610.0.4802.22.7.0.15.15.0.126.589.6j1.7.0...0.0...1ac.1.8.img.EsDvKKLA7fM#hl=no&site=imghp&tbm=isch&sa=1&q=skolestart&oq=skolestart&gs_l=img.3..012j0i2418.200.2871.5.2988.11.9.0.2.2.0.126.872.6j3.9.0...0.0...1c.1.8.img.IGK5x3GaJjg&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.44770516,d.bGE&fp=7063570f7949de54&biw=1311&bih=572&imgrc=jnKYTf2u98IdUM%3A%3BCV8VD9ZDi4FAkM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.as.kommune.no%252Fgetfile.php%252F144597.746%252F2000x2000Skolestart.gif%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.as.kommune.no%252Fregistrering-nye-skoleelever-skoleaaret-2013-2014.4669516-125467.html%3B379%3B284 05.04.2013

Gjervan, M., Andersen, C.E. & Bleka, M. (2006). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. (2.opplag 2007, 3.opplag 2008, 4.opplag 2009). Valdres: Cappelen Akademisk Forlag.

Holthe, V.G. (2003). *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*. (1.utgave Tano Aschehoug 1998, 2.utgave Universitetsforlaget 2003). Oslo: Universitetsforlaget.

Hyrve, G. & Sataøen, S.O. (2006). *Samfunnsfag i førskolelærerutdanningen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jacobsen, D.I. & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. (1.utgave 1997, 2.utgave 2002, 3.utgave 2007, 5.opplag 2011). Bergen: Fagbokforlaget.

- Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (1.utgave 2002, 2.utgave 2004, 3.utgave 2005, 4.utgave 2010, 2.opplag 2011). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2008). *Veileder. Fra eldst til yngst. Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Larsen, A.K. (2000). *Overgang fra barnehage til skole*. I Haugen, R. (red) (2000). *Barn og unges læringsmiljø: fra enkeltindivid til medlem av et flerkulturelt fellesskap*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Larsen, A.K. (2007). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. (3.opplag 2010). Bergen: Fagbokforlaget.
- Larsen, A.K. & Slåtten, M.V. (2010). *En bok om oppvekst. Samfunnsfag for førskolelærere*. (1.utgave 2002, 2.utgave 2006, 3.utgave 2010). Bergen: Fagbokforlaget.
- Lillemyr, O.F. (2011). *Lek – opplevelse – læring i barnehage og skole*. (1.utgave 1999, 2.utgave 2004, 3.utgave 2011). Oslo: Universitetsforlaget.
- Malmo, B. & Stemshaug, M. (2002). *Samhandling – veien til kompetanse. Perspektiver på foreldresamarbeid i barnehage og skole*. (2.opplag 2008). Oslo: N.W. Damm & Søn.
- Moe, M. (2013). Hentet fra forelesning om Historisk-filosofisk perspektiv på førskolelæreryrket. [Utdelt materiale] 01.03.2013. Trondheim: DMMH.
- Moen, K.H. (2006). *Styring og samarbeid i barnehagesektoren*. (3.utgave 2006, 2.opplag 2011). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordahl, T. (2007). *Hjem og skole. Hvordan skape et bedre samarbeid?* (2.opplag 2009). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skram, D. (2009). *Leik og læring i samspel. Pedagogisk arbeid i småskulen*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Statistisk sentralbyrå (2012). *Barnehager, 2011, endelige tall*. Lastet ned 09.04.2013 fra <http://www.ssb.no/barnehager>
- Stortingsmelding nr. 41. (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Opplæringslova. LOV-1998-07-17-61. (2012). Lastet ned, 05.03.2013 fra

<http://www.lovdatab.no/all/nl-19980717-061.html>

PEDLEX Norsk Skoleinformasjon (2012). *Kunnskapsløftet. Mål og innhold i grunnskolen*.

Oslo: PEDLEX Norsk Skoleinformasjon.

Prosjektgruppa i NN Kommune (2011). *Overgang fra barnehage til skole*.

Regjeringen, (1997). *Reform 1997*. Lastet ned 22.03.2013:

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/kuf/veiledninger/1996/reform-97-dette-er-grunnskolereformen.html?id=87403>

Vedlegg 1

Kommunal plan for overgang fra barnehage til skole i NN Kommune

Forord

Hensikten med denne planen er å sikre gode overganger og slik bidra til å skape sammenheng i grunnsopplæringen for barn og unge i NN kommune.

Dette er første utgave av planen og hovedfokuset er overgangen mellom barnehagen og skolen.

Målet med planen er å:

- Sikre helhet og sammenheng i opplæringsløpet til barn og unge.
- Sikre en tilfredsstillende informasjonsflyt mellom ansatte i barnehagen og skolen og mellom ansatte og foreldre/foresatte.
- Sikre at det utvikles praktiske ordninger og rutiner mellom avdelinger innen en og samme enhet og enhetene imellom slik at det er kontinuitet, engasjement og trykk i det pedagogiske arbeidet.

Planen er utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av engasjerte og dyktige medarbeidere ved noen av våre barnehager og skoler. I arbeidet har de tatt utgangspunkt i egne erfaringer og ideer fra egen pedagogisk virksomhet, samt at de bl.a. ble inspirert og fikk god veiledning gjennom et besøk i Klepp kommune.

Planen bygger på nasjonale føringer i stortingsmeldinger og i Rammeplan for barnehagen og læreplanverket for grunnskolen. Det er her gitt klare pålegg om samarbeid for å sikre overgangene i hele grunnsopplæringen.

Vi takker arbeidsgruppas medlemmer for innsatsen og ønsker lykke til i samarbeidet!

NN kommune, 9. mars 2011

Assisterende rådmann

Innledning

Målsettingen med denne planen er at det skal legges til rette for og sikre en god overgang mellom barnehage og skole for alle barn i kommunen.

Målet er ikke å unngå overganger, da overganger er en del av livet.

Det er imidlertid viktig at overgangene ikke blir for store, men at det legges til rette for at barna kan mestre dem og komme styrket ut av dem.

Livslang læring

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver og prinsipper for opplæringen i læreplanverket for Kunnskapsløftet understreker nødvendigheten av samarbeid mellom barnehage og skole.

Livslang læring er viktig i dagens kunnskapssamfunn.

Barnehagen er nå en del av utdanningssystemet og er viktig for barnas grunnleggende holdning til læring.

Sammenhengen i barnas opplæring forutsetter derfor et godt og tett samarbeid og gode rutiner for overgang mellom barnehage og skole.

Årshjul

Årshjulet for overgangen er inndelt i 3 områder:

Hva barna skal oppleve og hva ansatte og kommunen har ansvar for.

Intensjonen er å sikre best mulig helhet mellom barnehage og skole/ SFO for barnet.

Videre foreligger en tidsplan for arbeid med overgang barnehage – skole for de kommende årene.

Overgangsskjema

Så godt som alle barn som i dag begynner på skolen har barnehageerfaring.

Barnehagen har god kunnskap om enkeltbarna og gruppa skolestartere, en kunnskap det er viktig at skolen får ta del i.

Kommunens kvalitetskjennetegn presiserer nødvendigheten av at barnehagen og skolen samarbeider med foreldre / foresatte om barnets utvikling. har som målsetting å tilrettelegge slik at hver og en får et tilfredsstillende utbytte av og god sammenheng i tilbudet i utdanningsløpet.

Overgangsskjemaet er utarbeidet for å benyttes i forbindelse med overgangssamtalen mellom foreldre / foresatte, barnehagen og skolen.

Det er viktig at skolen har kunnskap om hva barnet kan ved skolestart. Informasjonen skal gi et positivt og oppriktig inntrykk av barnet og skal bygge på dokumentasjon og observasjon. Vi har derfor valgt å dele skjemaet i to: En del barnets egne utsagn om seg selv, den andre delen pedagogens og foresattes vurdering.

Årshjulet

BARNA SKAL OPPLEVE:

Når	Mål	Innhold/metode	Ansvar
Mars	Bli kjent med læreren og de andre voksne de vil møte i skolen.	Besøk i barnehagen.	Styret
April og mai	Å bli kjent med lokalene på skolen og fadderklassen. Bli kjent med andre barn som skal begynne samtidig på samme skole.	2 besøksdager. Fadderklassen har ansvarsoppgaver.	Kontaktlærer for skolestartere
Juni	Å bli kjent med skolens innhold.	Elever i 1.klasse kommer til barnehagen og blir intervjuet av skolestarterne.	Pedagogisk leder
Juni	Bli kjent med SFO	Besøk i SFO	Leder SFO
Juni	Bli utskrevet fra barnehagen.	Avslutning. Kontaktlærere inviteres.	Styrer
Første skoledag	Bli utskrevet på skolen.	Barna skriver seg inn i boka	Enhetsleder skole

ANSATTE SKAL:

Når	Mål	Innhold/metode	Ansvar
Februar	Tilbakemelding på arbeidet som barnehagen har gjort.	Pedagogisk leder besøker 1. kl på skolen.	Pedagogisk leder
Mars	Opprette kontakt med kontaktlærer for fadderklassen.	Felles opplevelser.	Kontaktlærer for skolestartere
April	Foreldremøte.	Informasjon om skolestart.	Enhetsleder
Mai	Bli kjent med skolestarterne.	Kontaktlærer på besøk i barnehagen.	Kontaktlærer
April	Utveksle informasjon om enkeltbarnet.	Overgangssamtale med barnehage, skole, foreldrene og evt. andre instanser	Pedagogisk leder
April	Utveksle informasjon om barnegruppa.	Overgangssamtale mellom barnehage og skole	Pedagogisk leder

KOMMUNEN SKAL:

Når	Mål	Innhold/metode	Ansvar
Januar	Sikre at alle skolestartere med og uten barnehageplass blir kjent og trygge.	Involvere skole, barnehage og foreldre i årshjulet.	Enhetsleder skole
Februar	Fatte enkeltvedtak på skolestart og skoleskyss		Enhetsleder skole
Februar	Kontaktlærer i klasse er avklart.	Bemanningsplan.	Enhetsleder skole
Hele året	Bli kjent med hverandres planer. Økt kompetanse.	Pedagogisk forum. Kurs / fagdag.	Rådmannen

Overgangsskjema

Barnets utsagn:	
Hva liker jeg å gjøre i barnehagen?	
Hvem leker jeg mest med?	
Hva er artig å gjøre ute?	
Hva kan jeg aller best?	
Gleder meg til?	
Gruer meg til, er spent på?	
Pedagogens og foresattes vurdering:	
Sosial kompetanse	
Lek	
Selvstendighet	
Kreativitet	
Motorisk utvikling	
Begreper, bokstaver og tall	
Interesser	
Andre positive egenskaper	
Eventuell	

Jeg/ vi samtykker i at barnehagen overfører informasjon om mitt barn til skolen.

Sted og dato: _____

Foresattes underskrift

Pedagogens underskrift

Vedlegg 2

Intervjuguide

Samtykkeerklæring: Dette intervjuet foregår på frivillig basis, slik at det er frivillig å svare på spørsmålene fra intervjuguiden, og det er mulighet til å trekke seg når som helst. All data fra intervjuet blir anonymisert etter transkriberinga, slik at det er ikke er mulighet til å bli gjenkjent i oppgaven. Alt av data fra intervjuet slettes etter at oppgaven er levert i april 2013.

1. Innledningsspørsmål:

- 1.1. Hva er din utdanning?
- 1.2. Hvor lenge har du jobbet i denne barnehagen?
- 1.3. Hvor mange år har du jobbet i yrket?
- 1.4. Hva legger du i begrepene inkludering og samarbeid?
- 1.5. Kan du fortelle litt om samarbeidet mellom hjem og barnehage / skole?

2. Erfaringer og foreldresamarbeid:

2.2: I Rammeplanen (2011, s. 59) står det at "Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse og eventuelt skolefritidsordning. Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem." Hvilke erfaringer har du med å inkludere foreldre?

2.3: Hvordan opplever du foreldres engasjement og deltakelse i overgangen?

2.2.3: Hvilke tanker har du til foreldrenes engasjement?

2.4: Holdes det møter med foreldrene, slik at de vet hva som skjer i overgangsprosessen? Formelt samarbeid eller uformelt samarbeid?

3. utfordringer:

3.1. Har det oppstått utfordringer i samarbeidet mellom hjem og barnehage/skole i overgangen?

4. Retningslinjer:

4.1. Hvordan fungerer den kommunale planen for overgang fra barnehage til skole?

5. Avsluttende spørsmål:

5.1. Har du noe du ønsker å tilføye, noe du anser som viktig å få med i tillegg?

Vedlegg 3

Invitasjon til intervju

Jeg går i klasse 3.organisasjon og ledelse ved DMMH, der vi er i gang med å skrive bacheloroppgave.

Mitt tema for oppgaven er **overgangen fra barnehage til skole.**

Problemstillinga mi er **”hvilke erfaringer har barnehagen og skolen med å inkludere foreldre i overgangen?”**

I forbindelse med denne oppgaven, ønsker jeg å bruke intervju som metode for min datainnsamling. Jeg ønsker å intervju en pedagogisk leder og en styrer i barnehagen og førskolelærer/allmennlærer i 1.klasse. Intervjuet blir fulgt av en intervjuguide og jeg vil bruke et lydbånd, for å få med meg mest mulig data.

Varigheten på intervjuet vil være ca 1,5 time.

Grunnen til at jeg inviterer deg som informant i min oppgave, er at du jobber på storbarnsavdeling i barnehagen, og har mest sannsynlig vært med i overgangsfasen fra barnehage til skole, der du helt sikkert har kjennskap til hva barnehagen og skolen gjør, og hvordan foreldre inkluderes. Dette anses som et godt utgangspunkt for min oppgave.

Intervjuguiden blir tilsendt til deg når den er ferdig og klar til bruk. Dette vil skje rett over jul.

Håper du har lyst til å delta!

Svar på mail:

eller mobil:

innen 4.januar 2013.

Med vennlig hilsen

Lill Anita Steigedal

3. organisasjon og ledelse, DMMH.

